

א. קשיא מליקה אמליקה — שהחשיב התנא
בברייתא בברייתא האחרונה [לפי הנחת
הגמרא שמדובר במולק בארבעה עשר]
לחייב את המולק כשוחט.

ב. קשיא הקטרה אהקטרה — בברייתא
הראשונה שנינו שהמקטיר את האימורין
עובר בלא תעשה, ובברייתא השניה תנינא
דאינו עובר.

והשתא תמהינן על המקשן, דרמי שני
הברייתות אהדדי:

ולמעמיד, לטעמך שאתה מבין שהברייתא
השניה מיירי בארבעה עשר בניסן — תיקשי
לך היא [הברייתא השניה] גופא, שיש בה
עצמה סתירה מרישא לסיפא.

דקתני ברישא: לא אמרו אלא בפסח בלבד
ולא בשאר קרבנות. והדר תני בסיפא אחד
השוחט ואחד הזורק ואחד המולק ואחד
המזה. והרי מולק ומזה אינם שייכים בקרבן
פסח אלא בחטאת העוף. ולעיל ברישא תני
דאינו עובר בשאר קרבנות.

והשתא מתרצינן: אלא הא והא, שתי
הברייתות כשיטת רבי שמעון שבארבעה
עשר מחייב בקרבן פסח בלבד, ובתוך החג
מחייב גם בשאר קרבנות. (1) ולכן —

מליקה אמליקה לא קשיא:

כאן בברייתא הראשונה מיירי בארבעה עשר
ולכן מליקה של חטאת העוף לא חייב עליה.

וכאן בברייתא השניה מיירי בחולו של
מועד, שאז אסרה תורה בכל הקרבנות, ולכן
מחייב במליקה של חטאת העוף.

ואידי ואידי שתי הברייתות — רבי שמעון
היא.

הקטרה אהקטרה נמי לא קשיא, כי תנאי
היא. שנחלקו בזה תנאים אליבא דרבי
שמעון:

דאיבא תנא דמקיש הקטרה לשחיטה דכל
שעובר ב"לא ילין" עובר ב"לא תשחט".
ולכן מחייב את המקטיר, והוא התנא של
הברייתא הראשונה.

ואיבא מאן דלא מקיש, והוא התנא של
הברייתא השניה, דסבירא ליה שלא מרבים
את המקטיר משום הקישא דכל שעובר
ב"לא ילין" עובר ב"לא תשחט על חמץ".

[ומכל מקום מודה דלא מיחייב בחמץ של
אחד בסוף העולם, דמסתבר למעט אותו.
ולענין זה מודה דמקיש "לא תשחט" ל"לא
ילין", דדוקא מי ששייך ב"לא ילין" שייך
ב"לא תשחט". תוספות(2)].

שנינו במתניתין: רבי יהודה אומר אף
התמיד ששחטו על החמץ לוקה.

והוינן בה: מאי טעמא דרבי יהודה?

ומתרצינן: אמר לך רבי יהודה: כתיב "לא
תשחט על חמץ דם זבחי", דמשמע זבח
המיוחד לי, שכולו עולה על גבי המזבח,

2. עיין מהרש"ל שביאר את התוס' אחרת.
והמהרש"א לעיל סג ב ד"ה בפרש"י הקשה על
דבריו.

1. התוס' מבארים שלא מעמידים את הברייתא
הראשונה כרבנן משום שאם כן, מדוע נקט
מליקה שאינה אלא בעוף. עיין בדבריהם.

לשם שמים. **ומאי ניהו** – תמיד, דאילו הפסח נאכל לבעלים.⁽³⁾

המועד שאז לא מקריבים קרבן פסח – מחייב **אזבחי** [שאר כל הזבחים].

שנינו במתניתין: **ובמועד** [הפסח ששחטן] **לשמו פטור** [מפני שפסח שלא בזמנו פסול והוי שחיטה שאינה ראויה]. שלא לשמו [אלא לשם שלמים] חייב [שהקרבן כשר והויא שחיטה ראויה].

במסכת זבחים ז ב מבואר שפסח שלא בזמנו מקריבים אותו לשלמים.

והשתא מספקא לן בדין פסח שלא בזמנו, האם צריך שיעקור אותו בפירוש מפסח וישחוט אותו לשם שלמים, ואז מקבל דין של שלמים, אבל אם שחטו סתמא, הוי ליה פסח ששחטו שלא בזמנו ופסול, או דלמא אפילו אם שחט את הפסח שלא בזמנו סתמא, מעצמו הוי שלמים, והרי הוא כשר.

ודייקין ממתניתין: מדתנן בפסח ששחטו במועד שלא לשמו חייב מפני שהקרבן כשר, משמע **דטעמא** שהקרבן כשר דוקא משום דשחטו בפירוש **שלא לשמו** אלא לשם שלמים.

ומשמע מזה: **הא** אם שחט **סתמא** פטור, מפני שדינו בפסח ששחטו שלא בזמנו, ופסול [ושחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה].

והשתא אם נאמר דפסח שלא בזמנו לא בעי עקירה בפירוש, ומעצמו הוי שלמים, אם כן קשה, **אמאי** סתמא פטור, הרי **פסח בשאר ימות השנה שלמים הוי**, והוי שחיטה ראויה?

שנינו במתניתין: **רבי שמעון אומר הפסח בארבעה עשר** לשמו חייב ושלא לשמו פטור, ושאר כל הזבחים בין לשמן בין שלא לשמן פטור. ובמועד לשמו פטור שלא לשמו חייב. ושאר כל הזבחים בין לשמן בין שלא לשמן חייב.

והוינן בה: **מאי טעמא דרבי שמעון** שמחלק בין ארבעה עשר לבין המועד?

דכתיב [שמות כג] "לא תזבח על חמץ דם זבחי" וכתוב נמי [שמות לד] "לא תשחט על חמץ דם זבחי". נמצא שכתוב "זבחי" "זבחי" תרי זימני.

טול אות י' מאחד מהם וקרי ביה "זבח". ומשמע פסח בלבד.

תן את היו"ד החסרה לפסוק השני וקרי ביה "זבחי" דמשמע כל הזבחים כולם.

אם כן קשה: **למאי הלכתא פלגינהו רחמנא מהרדי** [לאיזה צורך חילקם הכתוב זה מזה], ולמה **לא כתב** "זבחי" בפסוק אחד, והיה משמע כל הקרבנות כולם, בין פסח בין שאר זבחים.

אלא על כרחך בא **למימר**: **בזמן דאיכא "זבח"** פסח, דהיינו בארבעה עשר בניסן, אז מיחייב על הפסח בלבד, **ולא מחייב אזבחי** [שאר הזבחים].

בזמן דליכא "זבח" פסח, דהיינו בתוך

שכקרבן פסח נמי עובר, שהרי "אף התמיד"

3. התוספות יום טוב כתב שרבי יהודה מודה

והשתא מבעיא לן: האם שמעת מינה שפסח בשאר ימות השנה בעי עקירה, ולכן מובן שהשוחט את הפסח במועד סתמא פטור, מפני שהקרבת פסול, שהרי לא נעקר מיניה שם פסח.

או דלמא יש לפרש מתניתין באופן אחר.

ומסקינן: אמר רבי חייא בר גמדיא נזרקה מפי החבורה — כלומר, כל בני החבורה הסכימו לדבר זה — שפסח שלא בזמנו לא בעי עקירה.

והשתא קשה: אמאי מבואר במתניתין דפסח שלא בזמנו סתמא פסול?

ואמרו לתרץ קושיא זו: מתניתין בכגון שהיו הבעלים של קרבן הפסח טמא מת, ולא יכלו להקריב את הפסח בזמנו. והרי הם נדחין לפסח שני, דסתמיה דקרבן שהפרישו בארבעה עשר לשום פסח שני קאי.

ולכן רק אם שחט את הקרבן לשם שלמים עקר אותו מדין פסח, אבל סתמא לשם פסח שני הוא, וכיון ששחטו שלא בזמנו הרי הוא פסול.

מתניתין:

א. הפסח נשחט בשלש כתות.

מצוה על הציבור הבאין לשחוט את קרבן

הפסח להחלק לשלש קבוצות, ושוחטין פסחיהן בזו אחר זו, ואפילו אם הן מועטין ויכולין להכנס לעזרה כולם בבת אחת.

שנאמר בענין קרבן פסח [בשמות יב]: "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל".

ודרשו חכמים [מאריכות לשון הכתוב]: "קהל", ו"עדה" ו"ישראל" הרי שלש כתות זו אחר זו.

וכך היה סדר הקרבת הפסח:

נכנסה כת הראשונה עד שנתמלאה העזרה, נעלו דלתות העזרה.

תקעו והריעו ותקעו (4) בחצוצרות [רמב"ם].

ב. הכהנים עומדים שורות שורות ממקום שחיטת הפסח ועד המזבח, כדי להעביר את הדם מכהן לכהן עד המזבח [בשביל לזרוק את הדם על המזבח].

ובידם של הכהנים היו בזיכי כסף ובזיכי זהב, כפות גדולות של כסף ושל זהב, לקבל בהם את הדם.

שורה שכולה כסף היו בה בזיכי כסף בלבד.

ושורה שכולה זהב היו בה בזיכי זהב בלבד.

לא היו מעורבין זה בזה. (5)

שם [נד א ד"ה שיר] כתבו שתקעו בראש כל פרק.

5. הקשה השפת אמת, מאחר שכבר שנינו "שורה שכולה כסף כסף". למה כפל "לא היו מעורבין". ופירש "לא היו מעורבין" היינו שכל

משמע שלהוסיף בא.

4. להלן במשנה מבואר שהיו הלויים קוראים את ההלל ועל כל קריאה וקריאה תקעו והריעו ותקעו [רמב"ם פרק א' הלכה יב]. וכן דעת רש"י סוכה נד ב שעל כל קריאה תקעו. אבל תוספות

בגובה אמה ורוחב אמה. ולא היה היסוד מקיף את כל המזבח אלא את רוח מערבית ורוח צפונית ויוצא אמה מן הצפון למערב, וכן יוצא אמה ממערב אל הדרום.

נמצא שכל זויות המזבח יש יסוד תחתם מלבד קרן דרומית מזרחית, והכהן יכול לזרוק את הדם רק על אחת משלש רוחות שיש יסוד תחתם. [על פי המשנה במדות פרק ג משנה א, ורמב"ם, ורש"י לקמן סה א]. והדם היה נשפך מכותל המזבח ליסוד.

ד. יצתה [יצאה] כת ראשונה, ונכנסה כת שניה. יצתה שניה, נכנסה שלישית.

כמעשה הכת הראשונה כך מעשה השניה והשלישית.

ובזמן ששוחטים את הפסח קראו הלויים (6) את ההלל.

אם גמרו הלויים לקרוא את ההלל, והיו העם השוחטים פסחיהם מרובים ולא גמרו לשחוט, שנו קראו הלויים את ההלל פעם שניה. ואם שנו ועדיין העם שוחטים את פסחיהם שלשו קראו את ההלל פעם שלישית.

כך קבעו חכמים את ההלכה, אף על פי שלא

והבזיכין היו רחבים מלמעלה וחדים מלמטה, ולא היו לבזיכין שוליים תחתית רחבה, מפני שחששו שאם יהיו להם שוליים, שמא יניחום על הקרקע עד שיקבלו את הדם מקרבן אחר, ומתוך שהפסחים מרובין ישכחום שם ויקרש הדם, ולא יוכלו לזרוק את הדם על המזבח. ולכן עשו אותם חדים מלמטה שאי אפשר להעמידם על הקרקע בלא שיפלו.

ג. שהט ישראל. אם רצה ישראל לשחוט את הפסח רשאי, שהשחיטה כשרה בזרים, וקבל הכהן את הדם בבזך מצואר הטלה. כי מ"קבלה" ואילך מצותו בכהנים.

והכהן שקבל את הדם נותנו לחבירו העומד לידו בשורה, וחבירו נותנו לחבירו להקריבו אל המזבח.

וכל אחד מן הכהנים העומדים בשורה מקבל את הבזך המלא מיד חבירו, ומחזיר לחבירו את הבזך הריקן שחזר אליו מהכהן הזורק את הדם.

כהן הקרוב אצל המזבח זורקן זריקה אחת על כותל המזבח, כנגד היסוד, בזוית שיש תחתיה יסוד.

והיסוד הוא כמין בליטה בתחתית המזבח,

כתוב בתוספתא. אלא כוונת רש"י שאף על פי שבמשנה כתוב קראו את הלל אחרי שכתוב יצתה כת ראשונה וכו'. מכל מקום בכל הכיתות קאי שהיו הלויים קוראים את ההלל. אבל בסוכה נד ב כתב רש"י שהכתות "תקעו". והבינו התוספות בדבריו שהכת עצמה תקעה. והקשו עליו מהתוספתא.

ובחידושי מרן רי"ז הלוי על הרמב"ם הקשה

השורות של כסף עמדו זה לצד זה וכן השורות של זהב. ולא היו מעורבין. עוד פירש שלא היה כל בזך מעורב מזהב וכסף, אלא כולו ממין אחד.

6. תוספתא, תוספות, רמב"ם. וברש"י כתב "קראו את ההלל — אכל כיתות קאי". ויש לומר שאינו חולק על התוספות הנ"ל שהרי כך

קרה ששלוש מימיהם, מפני שהכהנים מרובין ומהירים במלאכתם.

רבי יהודה אומר: מימיהם של כת שלישית לא הגיעו הלויים הקוראים את ההלל ל"אהבתי כי ישמע ה'". וכבר סיימו העם לשחוט פסחיהם מפני שעממה של כת שלישית מועטין.

ה. כמעשהו של הפסח כשחל בחול כך מעשהו בשבת. שהיו הכהנים מדיחין את העזרה בשבת כדרך שהם מדיחים בחול. שהיתה אמת המים עוברת בעזרה. והיו הכהנים סותמים את נקב יציאתה. והיא עלתה על גדותיה והציפה את העזרה שהיתה מרוצפת בשיש.

אלא שזה שהכהנים מדיחים את העזרה בשבת היה שלא ברצון חכמים [וטעמם מפורש בגמרא].

ו. רבי יהודה אומר: כופ היה ממלא מרם התערובת של קרבנותו הפסח שנשפך דמם על רצפת העזרה וזרקו זריקה אחת על גבי המזבח וטעמו מפורש בגמרא ולא הודו לו חכמים.

ז. ועתה מבאר המשנה את סדר הפשט והקטרת הפסח:

כיצד תולין את הפסח ומפשיטין את עורו?

אונקלוס וויס של ברזל היו קבועים בכתלים של העזרה, ובעמודים הם שמונה עמודים נמוכים מאוד ונקראו "ננסין". והיו עומדים בבית המטבחיים שמצפון למזבח, ומעל כל עמוד עמדה קורת ארז מרובעת. ובאותה קורה היו קבועין שלש שורות של וויס, שבהן תולין ומפשיטין.

כל מי שאין לו מקום לתלות ולהפשיט על הוויס, מקלות דקים וחלקים שקילפו את קליפתם והחליקום, היו שם בעזרה. מניח את המקל על כתפו ועל כתף הכירו, ותולה את הפסח על המקל, ומפשיט.

רבי אליעזר אומר י"ד שחל להיות בשבת ב-TO ואינו יכול לתקן את המקלות, (1) — מניח ידו על כתף הכירו, ויד הכירו על כתיפו, ותולה את הכבש בגידי ארכובותיו, על זרועו. ומפשיט.

קרעו והוציא את אמוריו, נתנו במגיס קערה, והקטירין על גבי המזבח.

י"ד ניסן שחל בשבת, משסיימה כת ראשונה לשחוט ולהקריב, יצתה כת הראשונה וישבה לה בהר הבית. אבל לא יכלו להוציא

שטעון הלל באכילתו ולכן גם אנשי הכת עצמם קראו את ההלל. עיין שם בהרחבה.

1. כך פירש רש"י. והצל"ח תמה למה לא תיקנו את המקלות בערב שבת, והביא שבגמרא שבת קכג ב קכד א מוכח שרבי אליעזר אוסר לטלטל את המקלות שהם מוקצה. וכן הוכיח הרש"ש. וכן פירשו הרמב"ם והרע"ב.

שבטעון דף י ודף יב מבואר שהיה חליל חליל של ערב פסח. ולא מצינו חליל בשאר הלל, אלא בעל כרחך שהלל זה הוא מדין שירת הלויים שהיתה בכלי זמר. וכן מבואר ברש"י עצמו שם דף יא. וכן הוכיח ממתניתין שתקעו בחצוצרות. ולכן כתב שלדעת רש"י יש שני דינים:

א. דין שיר של הלויים שהיה הלל. ב. דין בפני עצמו שעשיית הפסח טעונה הלל, כמו